

ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

**НАДЛЕЖНОСТИТЕ И КАПАЦИТЕТИТЕ
ЗА ИЗГОТВУВАЊЕ И ЕФЕКТИВНО ОДРЖУВАЊЕ
НА ИЗБИРАЧКИОТ СПИСОК**

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ
ТРАНСПАРЕНСИ ИНТЕРНЕСНАЛ - МАКЕДОНИЈА
ОКТОМВРИ 2016 ГОДИНА

Kingdom of the Netherlands

ОВОЈ ПРОЕКТ ФИНАНСИСКИ Е ПОДДРЖАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА
И ОД АМБАСАДАТА НА КРАЛСТВОТО ХОЛАНДИЈА.

ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА

Надлежностите и капацитетите за изготвување и ефективно одржување на Избирачкиот список

Документ за јавни политики
Транспаренси интернешнл - Македонија
Октомври 2016 година

Kingdom of the Netherlands

Овој документ за јавни политики е подготвен од страна на Транспаренси интернешнл – Македонија.

За содржината на овој документ одговара Транспаренси интернешнл – Македонија и во никој случај не може да се смета како став на Европската Унија и на Амбасадата на Кралството Холандија во Република Македонија.

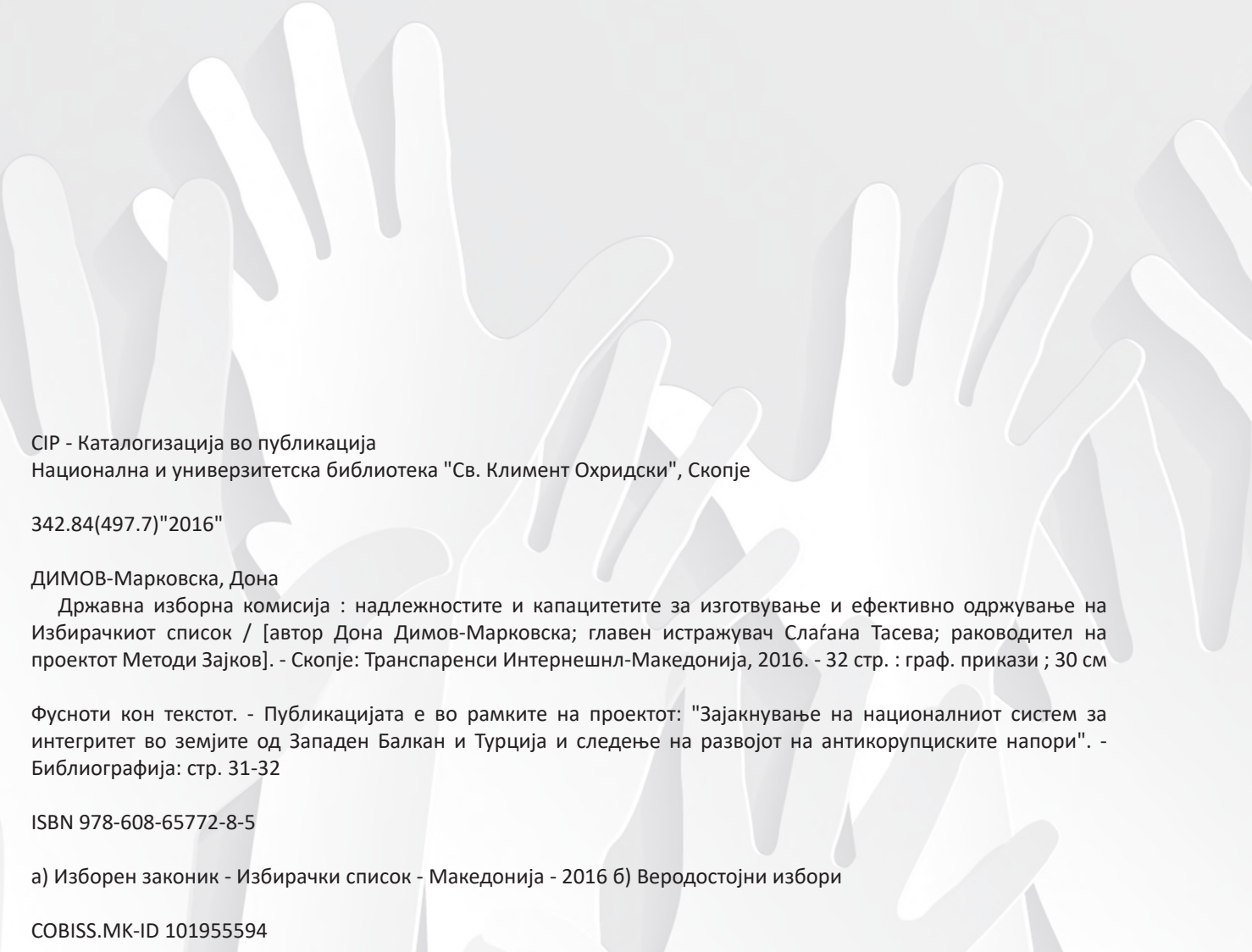
Овој документ е подготвен во рамките на проектот „Зајакнување на националниот систем за интегритет во земјите од Западен Балкан и Турција и следење на развојот на антикорупциските напори“ кој финансиски е поддржан од страна на Европската Унија и од Амбасадата на Кралството Холандија во Република Македонија.

Автори:

Автор:	м-р Дона Димов-Марковска
Главен истражувач:	д-р Слаѓана Тасева
Раководител на проектот:	Методи Зајков
Лектура:	Конгресен сервисен центар
Печати:	ДАТАПОНС Скопје
Тираж:	500 примероци

Вложени се максимални напори за верификација на точноста на податоците што се содржани во овој извештај. Се верува дека сите информации заклучно со 18 октомври 2016 година се точни. Во секој случај, Транспаренси интернешнл се оградува од одговорност за последиците од употребата на извештајот за други цели и контекст.

ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА
Надлежностите и капацитетите за
изготвување и ефективно одржување
на Избирачкиот список

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.84(497.7)"2016"

ДИМОВ-Марковска, Дона

Државна изборна комисија : надлежностите и капацитетите за изготвување и ефективно одржување на Избирачкиот список / [автор Дона Димов-Марковска; главен истражувач Слаѓана Тасева; раководител на проектот Методи Зајков]. - Скопје: Транспаренси Интернешнл-Македонија, 2016. - 32 стр. : граф. прикази ; 30 см

Фусноти кон текстот. - Публикацијата е во рамките на проектот: "Зајакнување на националниот систем за интегритет во земјите од Западен Балкан и Турција и следење на развојот на антикорупциските напори". - Библиографија: стр. 31-32

ISBN 978-608-65772-8-5

а) Изборен законик - Избирачки список - Македонија - 2016 б) Веродостојни избори

COBISS.MK-ID 101955594

КРАТЕНКИ	7
ВОВЕД	9
ОПИС НА ПРОБЛЕМОТ	11
ИЗМЕНИТЕ ВО ИЗБОРНИОТ ЗАКОНИК И НЕГОВАТА ПРИМЕНА	17
ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС	29
БИБЛИОГРАФИЈА	31

(ВМРО-ДПМНЕ)	Внатрешна македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство
(ДПА)	Демократската партија на Албанците
(ДКП)	Дипломатско-конзуларните претставништва
(ДИК)	Државната изборна комисија
(ДУИ)	Демократската унија за интеграција
(ЕУ)	Европската Унија
(ИРИ)	Центарот за анкетни истражувања на Меѓународниот републикански институт
(МВР)	Министерството за внатрешни работи
(ИФЕС)	Меѓународна организација за изборни системи
(ОБСЕ/ОДИХР)	Организација за безбедност и соработка во Европа - Канцеларијата за демократски институции и човекови права
(САД)	Соединетите Американски Држави
(СЈО)	Специјален јавен обвинител
(СДСМ)	Социјалдемократскиот сојуз на Македонија

Проблемот со изборните нерегуларности остави црна дамка на процесот на евроинтеграциите и несомнено се една од причините за продлабочувањето на актуелната политичка криза во Република Македонија. Договорот од Пржино¹ кој го подржаа четирите најголеми политички партии имаше за цел надминување на критичната политичка состојба и одржување на предвремени парламентарни избори. Термините за одржување на предвремените избори беа одложени во два наврати, со причина дека е потребно да се создадат услови за нивно ефикасно реализирање. Во рамките на преговорите во 2015 и 2016 година, усвоени се измени и дополнувања на Изборниот законик, поврзани со составот и улогата на Државната изборна комисија (ДИК), ажурирање и прочистување на Избирачкиот список, финансирањето на политичките кампањи, донациите и рекламирањето. Со законските амандмани започна и процесот на системски реформи. Меѓутоа, иако во февруари 2016 година ДИК изготви Правилник за методологија за целосен пристап, вршење промени и бришење податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради негово ажурирање, сепак се јавија низа проблеми во реализацијата на мерките утврдени со нормативните акти. Покрај утврдената динамика, Избирачкиот список сè уште не беше соодветно ажуриран, а меѓународната заедница ја поддржа одлуката на опозицијата за одложување на закажаните предвремени избори сè додека не се создадат оптимални услови за нивно одржување. Утврдениот рок во кој институциите требаше да ги обезбедат базите на податоци достапни за ДИК непречено да ја изврши вкрстената проверка, не се одвиваше ефикасно и исходот од оваа проверка не придонесе за негово навремена реализација. Јавноста остана без соодветен одговор за причините зошто вкрстувањето на податоците со датабазите на десетина институции и спроведувањето теренска проверка беа проследени со низа проблеми.

Меѓународната организација за изборни системи ИФЕС, чии експерти активно учествуваа во спроведените проверки, рече дека се идентификувани повеќе проблеми што треба да ги истражи Министерството за внатрешни работи (МВР). Имено, за нив е нејасен статусот на 40 илјади лица кои не се пронајдени при теренските проверки, како и 12 илјади за кои не се добиени информации.²

На 22. 7.2016 година, Собранието на Република Македонија усвои нови дополнувања во Изборниот законик кои се однесуваат токму на Избирачкиот список и неговото ажурирање. Датумот за избори не беше конкретно дефиниран во законот, туку само е наведено дека ќе бидат одржани во текот на 2016 година. На овој начин, уште еднаш се направи исечок кон надминувањето на политичката криза, но повторно остануваат отворени прашањата дали сите овие законски измени се доволни за спроведување на легитимни избори за пратеници во Собранието на Република Македонија, како и дали зголемените надлежности на ДИК, во поглед на ажурирање на Избирачкиот список, ќе придонесат за негово соодветно прочистување. Но, неоспорен е фактот дека проблемите со кои се соочивме се само одраз на недоволната посветеност на сите чинители во исполнување на заложбите за надминување на системските слабости, како и недоволната соработка на надлежните институции навремено и ефикасно да се вклучат во прочистување на Избирачкиот список, што несомнено е една од најголемите пречки за одложување на закажаните термини за избори во Македонија. ДИК кон крајот на август ги соопшти конечните резултати од вкрстените проверки на Избирачкиот список, а политичките партии повторно седнаа на преговарачка маса каде што се споменуваа декември како можен термин за организирање на изборите. Политичките партии во јавноста изнесуваа различни аргументи и ставови околу ова прашање, а неизвесноста дали ќе има избори на 11 декември 2016 или пак во март 2017 година продолжи и понатаму.

1 Договорот од Пржино (достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf, и анекс на Договорот http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_annex_to_the_agreement.pdf

2 <http://bit.ly/2fb0Zx9> (пристапено на 26.07.2016).

Овој документ ќе даде краток хронолошки осврт на проблемите во овој домен, анализирајќи ги законските измени во Изборниот законик, улогата и надлежностите на ДИК во поглед на Избирачкиот список, како и практичната примена на новите нормативни решенија. Од друга страна, анализата посочува одредени препораки и предлози кои се однесуваат на неопходноста Република Македонија да обезбеди соодветни услови за остварување на избирачкото право на секој граѓанин токму преку организирање на легитимни избори и почитување на основните демократски вредности.

На 17.10.2016 година Собранието на Република Македонија се самораспушти поради одржување на предвремените парламентарни избори закажани за 11 декември оваа година. Сепак, Собранието не го прифати укажувањето на ДИК за нерегуларноста на шестата изборна единица кое беше расправано на 125. седница на Собрание, кога се заклучи дека нивната работа со Избирачкиот список е завршена.³ Предлог-измените на Изборниот законик на седницата ги поднесе пратеничката група на Демократската партија на Албанците (ДПА). Со нив се предвидува прекројување на изборните единици, односно разликата на бројот на гласачи од една до друга изборна единица од 5 да се намали на 1 отсто. Меѓутоа, предлогот не доби доволно гласови.

³ Седница бр.125 на Собрание на Република Македонија закажана на 17.10.2016 год. (достапно на <http://www.sobranie.mk/sessiondetails.nspx?sessionDetailsId=e5101872-9bbd-42a6-bd56-19654402ea06>).

ОПИС НА ПРОБЛЕМОТ

Прашањата во врска со опфатот и точноста на Избирачкиот список во Македонија се предмет на дискусија веќе неколку години, но во 2014 година, јавната меѓуинституционална дебата посериозно го разгледа прашањето за тоа кој е надлежен да изготви ажуриран список на избирачите.⁴ Особено внимание во јавноста привлече разликата меѓу бројот на избирачи запишани во Избирачкиот список за претседателските избори кој изнесуваше 1.779.572 лица за разлика од Избирачкиот список за предвремените парламентарни избори кога изнесуваше 1.780.128 лица.⁵ Односно, заклучно со 5 јуни 2016 година кога требаше да бидат одржани изборите, Избирачкиот список содржеше вкупно 1.804.348 гласачи.⁶

Со обелоденување на серија од прислушувани разговори од страна на опозицијата, владејачката партија беше обвинета за незаконитости, прекршувања и злоупотреби на извршната власт во Република Македонија. Лидерот на опозицијата г. Зоран Заев на 6 и 10 март 2015 година објави прислушувани разговори кои содржеа и наводи за манипулација со Избирачкиот список, купување гласачи, заплашување на гласачите, вклучувајќи и закани кон државните службеници и спречување на гласачите да ги дадат своите гласови.⁷ На ова претходеа сомнежите од страна на опозицијата за изборни нерегуларности во време на предвремените парламентарни избори кои се одржаа во 2014 година, која донесе одлука да не партиципира во Собранието поради фактот дека овие избори не се фер и демократски.⁸

Финалниот Извештај за претседателските и парламентарните избори во 2014 година кој беше подготвен од страна на набљудувачката мисија на Организацијата за безбедност и соработка во Европа - Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) за изборите констатираше дека биле ефикасно спроведени, вклучувајќи го и изборниот ден.⁹ Па сепак, во извештајот беа констатирани и неколку недостатоци како што се: „несоодветното раздвојување помеѓу државата и партиските активности, обвинувања за заплашување на гласачите, непотполност на Избирачкиот список, индиректна контрола на владејачката партија врз медиумите поради државната доминација во рекламниот маркетинг итн.“ Меѓутоа, невладините организации и медиумите што ги набљудуваа изборите во 2014 година нотираа дека на избирачките места биле носени луѓе со комбиња и автобуси и дека определен број избирачи од Пустец во Албанија гласале како припадници на дијаспората во Македонија.¹⁰

Наведените случувања отворија многу неразјаснети прашања поврзани со изборите за кои граѓаните на Република Македонија и меѓународната заедница бараа одговори. Специјалното јавно обвинителство на Република Македонија¹¹ поведе постапка за утврдување на изборни нерегуларности објавени во прислушуваните разговори, а Јавното обвинителство покрена

4 ЦИВИЛ, Избори 2014 г.: *Дисквалификувана демократија*, ЦИВИЛ, Скопје, стр. 27.

5 МОСТ, 2014, *Домашно набљудување на претседателските и предвремените парламентарни избори 2014 година*, Скопје, стр. 11.

6 ОБСЕ/ОДИХР, Република Македонија: Предвременно парламентарни избори закажани на 5 јуни 2016, стр. 12; Записник од Конститутивниот состанок на работната група за проверка на Избирачкиот список, достапна на <https://drive.google.com/file/d/0B8ZpCwro9h-zSVNZNTZYT29QRms/view?pref=2&pli=1>

7 ИНТЕГРАЛНО- ВИДЕО И ТРАНСКРИПТИ: “Бомбите” во Универзална сала, (достапно на <http://novatv.mk/integralno-vidео-i-transkripti-bombite-vo-univerzalna-sala/>).

8 Изјава на Зоран Заев, претседател на СДСМ, (достапно на <http://plusinfo.mk/vest/17375/video-presot-na-zaev-za-izbor-nite-mestenki>).

9 ОБСЕ/ОДИХР, 2014, *Конечен извештај на Мисијата за набљудувањето на изборите, Република Македонија претседателски и предвремени парламентарни избори, 13 и 27 април 2014 година*, Скопје, ОБСЕ/ОДИХР.

10 <http://www.balkaninsight.com/en/article/polls-close-in-macedonia-s-double-elections> [пристапено на 15.4.2015 г.].

11 Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, (<http://www.slvesnik.com.mk/Issues/926832067f424aa58316bdc8d5809295.pdf>, <http://www.jonsk.mk/>)

обвинение за случајот „Пуч“ за објавени прислушувани разговори.¹² Сепак, граѓаните сè уште очекуваат разврска во однос на одговорноста за веќе потврдените нерегуларности со изборите, вклучително и со Избирачкиот список и гласачите. Јавното обвинителство по низата обвинувања дека селективно работи на предметите кои им се доставени, објави соопштение до јавноста со кое предупреди дека „објавувањето на материјали коишто може да станат предмет на натамошната кривична постапка е забрането и казниво со Закон и предупреди веднаш да запрат објавувањето и емитувањето на ваквите материјали“.¹³ Оваа изјава беше остро критикувана од пошироката јавност и беше протолкувана како обид да се спречи натамошно разоткривање на кривични дела. Реакција со загриженост за оваа изјава имаше и од страна на Амбасадата на Соединетите Американски Држави (САД) кои истакнаа дека „слободните медиуми се столб на едно демократско општество и медиумите играат клучна улога во презентирањето на информации од јавен интерес, вклучувајќи и информации кои би можеле да укажуваат на злоупотреба на власта и да резултираат со кривични постапки против јавни личности.“¹⁴

Поради длабоките политички превирања, Европската комисија формираше група независни експерти од областа на владеење на правото која беше предводена од г. Рајнхард Прибе и имаше за цел да подготви анализа на состојбата и давање препораки за надминување на проблемите. Во извештајот кој беше објавен на 8 јуни 2015 година се нотираат значајни недостатоци идентификувани главно во пет сфери: следење на комуникациите, судството и обвинителството, надворешниот надзор од независни тела, избори и медиуми.¹⁵ Препораките од извештајот, пак, кои се однесуваат на изборите се дадени во неколку потточки меѓу кои е наведено дека „централна улога во надгледувањето и контролата на изборите е во рацете на ДИК, која треба проактивно да ги употребува своите широки овластувања/моќи и да презема иницијативи, согласно со мандатот“. Имено, во извештајот се вели дека секое вмешување во работата на ДИК е неприфатливо бидејќи комисијата е независно тело и притоа целосно внимание треба да посвети на именување/поставување/одредување суштински број членови на Комисијата кои би докажале независност и слобода од некакви политичко-партиски конекции.¹⁶ Основните индиции за злоупотреба на избирачкото право ја доведоа во прашање и легитимноста на Владата на Република Македонија, како и целокупниот државен систем кој бил злоупотребен за остварување на партиски цели.

Како резултат на препораките од извештајот и сè со цел надминување на постојната политичка криза, беше потпишан т.н. Договор од Пржино¹⁷ од страна на четирите најголеми политички партии¹⁸ во Македонија. Овој договор придонесе за приближување на ставовите на политичките партии, во него се наведени низа обврски и преземање конкретни мерки кои се во интерес на државата и определбата за истрајност во евроатлантските процеси.¹⁹ Поради тоа, политичките партии се согласија да утврдат „преоден (транзициски) период“ кој ќе започне веднаш со потпишувањето на оваа спогодба, а ќе заврши со слободни и фер избори, спроведени целосно во согласност со европските стандарди кон крајот на април 2016 година. Во доменот на интерес на овој работен документ издвојуваме неколку значајни аспекти кои се наведени во договорот:

- актуелната Влада формално да поднесе оставка во соодветно време за да се овозможи новата влада да поднесе заклетва на 15 јануари 2015, односно 100 дена пред одржувањето

12 Соопштение на Јавното обвинителство на РМ, 1 мај 2015 (достапно на <http://jorm.gov.mk/?p=1620>).

13 Соопштение на Јавното обвинителство на РМ, 10 март 2015 (достапно на <http://jorm.gov.mk/?p=1267>).

14 <http://plusinfo.mk/vest/14046/ambasadata-na-sad-bara-objasnuvanje-na-izjavata-na-javnoto-obvinitelstvo->

15 Република Македонија: Препораки на Групата на искусни експерти за системските прашања за владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите откриени во пролетта 2015 (достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf).

16 Ибид.

17 Договорот од Пржино (достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf и анекс на договорот http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_annex_to_the_agreement.pdf).

18 ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА.

19 Договорот од Пржино - Основниот договор од 2 јуни и дополнителните амандмани од 15 јули, изработени врз основ на документите објавени од Европската комисија.

на парламентарните избори кои ќе се одржат на 24 април 2016. Новата влада ќе ја предводи претседател предложен од Внатрешната македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ), а владината програма ќе се ограничи на организирањето на изборите;

- најдоцна до 15 септември 2015 ќе биде назначен нов, специјален јавен обвинител со целосна автономија да ја води истрагата во врска со случаите на следењето на комуникациите;
- најдоцна до 31 јули 2015 ќе биде разгледан и изменет составот на ДИК. Најдоцна до 30 септември 2015 година ДИК ќе добие засилени овластувања со кои ќе обезбеди слободни и фер избори и еднакви услови за настап на изборите за сите партии. Ова особено ќе вклучува засилени надзорни овластувања. Сите препораки на ОБСЕ/ОДИХР ќе бидат имплементирани, вклучувајќи ја тука и ревизијата на Избирачкиот список согласно со нова методологија која ќе биде договорена. Пред почетокот на следните избори, Владата ќе побара засилен продолжен надзор, но и краткотрајна набљудувачка мисија од ОБСЕ/ОДИХР.

Европската комисија беше активно вклучена во целокупниот процес на преговарање и непосредно по потпишување на договорот во јуни подготви „Итни реформски приоритети“, каде што се истакнати следниве области: владеење на правото и основните човекови права, деполитизација на јавната администрација, слободата на изразување и изборните реформи. Меѓу клучните приоритети беа издвоени: финализирање на реформите кои што се поврзани со изборите согласно со препораките на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија, вклучувајќи и зголемување на обемот и можностите за поднесување жалби и приговори, обезбедувајќи доволна одвоеност на државата и активностите на политичките партии, додека ДИК како независно тело треба да ја разбие културата на двопартиски пристап кон работата базирано врз опсежно искуство и треба да одолее на тоа да носи мнозинство одлуки во согласност со политичките табори.²⁰ Дополнително, беше нагласена потребата од „спроведување ревизија на Избирачкиот список во согласност со заложбите на ОБСЕ/ОДИХР за да се оценат точноста и комплетноста на гласачките податоци, особено во однос на можните дупликат-гласачи; избирачи запишани одделно со детали за лична карта и пасош; и адресите со голем број регистрирани гласачи, сè со цел да се идентификуваат областите и потенцијалното подобрување на точноста на податоците на гласачите, како и ревидирање и подобрување на точноста на Избирачкиот список“.²¹

И покрај утврдениот рок изборот на нов состав на ДИК да биде спроведен најдоцна до 31 јули 2015, тоа не беше реализирано. Претставниците од Европската заедница во многу наврати до сите чинители во државата потенцираа дека почитувањето на Договорот од Пржино е единствениот начин за надминување на политичката криза, додека реформските приоритети и креирањето услови за кредибилни избори ќе придонесат кон зајакнување на демократијата и владеењето на правото во државата.²² Во практиката, за жал, се покажа дека реализацијата на договорот во голема мера зависи токму од претставниците на меѓународната заедница, кои вршеа силен дипломатски притисок во секој критичен момент во текот на преговорите, како и во спроведувањето.²³ Веднаш по силниот меѓународен притисок, согласно со Договорот од Пржино, Собранието на РМ на 15.9.2015 го донесе Законот за Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите,²⁴ каде што се уредуваат

20 Европска комисија, јуни 2015, Итни реформски приоритети за Република Македонија, (достапно на http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf) Глава III - Изборни реформи б), стр. 4

21 Ибид., Глава III – Изборни реформи, а), стр. 4

22 Изјава на комесарот Јоханес Хан (достапно на <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27681893.html>)

23 Европски за европска политика, Мрежа 23, јануари 2016, „Зборот е збор – Како се спроведува договорот од Пржино?“, Скопје.

24 Службен весник на РМ, бр. 159/2015.

надлежноста, основањето, укинувањето, организацијата и неговото функционирање.²⁵ Овој закон е од особено значење од причина што т.н. специјален јавен обвинител (СЈО) е овластен да истражува и гони кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на неовластено следење на комуникациите,²⁶ сè со цел водење истражна постапка која би била ослободена од влијание. Оттука, со формирањето на ова Јавно обвинителство се очекува разрешница на сите случаи каде постои сомневање дека се сторени кривични дела против изборите и гласањето, разоткривање на практиките и начините на влијание врз изборите во минатите години.

Меѓутоа, несогласувањата на политичките лидери околу имплементацијата на Договорот од Пржино продолжија и понатаму, особено во поглед на непочитување на временските рокови за исполнување на преземените обврски. СЈО беше избрано од страна на Советот на јавните обвинители на РМ веднаш откако беше донесен законот, но во материјално-правна смисла изборот на 12 обвинители беше направен на 14 октомври и 4 ноември 2015 година, кога ова обвинителство започна активно со работа.²⁷ Подготовката на обвинителни акти кои произлегоа од содржината на незаконското следење на комуникациите се одвиваше неколку месеци подоцна, а обвинителството наиде на низа опструкции за нивно процесирање. Јавноста очекуваше обвинителството интензивно да работи кон расветлување на овие случаи, но всушност се случи токму спротивното и на СЈО му се оневозможи непреченото работење, особено при остварување на соработка со правосудните органи и другите институции.²⁸

Прашањата во врска со опфатот и точноста на Избирачкиот список во Македонија беа предмет на секојдневна дискусија. Подготовките за организирањето на предвидените парламентарни избори на 24 април 2016 година не се одвиваа според предвидениот договор, особено поради несогласување помеѓу членовите на ДИК во поглед на Избирачкиот список. Изборите поради неисполнети услови согласно со Договорот од Пржино беа одложени и презакажани на 5 јуни 2016 година. И покрај едногодишните меѓупартиски преговори во рамките на Пржинскиот процес, опозицијата сметаше дека не постојат услови за одржување на изборите и се повлече од политичката сцена, посочувајќи дека согласно со политичкиот договор, потребно е да бидат исполнети сите поставени критериуми. Врз основа на Извештајот за ажурирање на Избирачкиот список, на 26 април 2016 година ДИК не откри доказ за измами на избирачките листи. Речиси сите 300.000 сомнителни случаи, кои биле идентификувани од страна на ДИК како дискутабилни, се потврдени. Но, мали промени беа направени главно со бришење на 1.100 лица идентификувани во текот на вкрстената проверка.²⁹ По овие силни политички несогласувања, Република Македонија повторно се доведе до блокирана политичка состојба и за жал, тоа ја зголеми недовербата на граѓаните во институциите на системот. Опозицијата беше фокусирана на неколку значајни точки кои не беа исполнети, а се дел од Договорот од Пржино како: прочистување на Избирачкиот список; балансирано медиумско известување 100 дена пред изборите и ингеренции на техничкиот министер за внатрешни работи во Владата што ќе го спроведе изборниот процес.³⁰

Политичките влијанија и притисоците во јавноста и медиумите во процесот на прочистување на Избирачкиот список ДИК ги констатира и во своите извештаи особено со приближување на датумите за одржување на изборите, како и при финализирањето на одредени сегменти од проверката на Избирачкиот список.³¹

Во извештајот што го објави ОБСЕ/ОИДХР на 8 јули 2016 година, се вели дека вкупната бројка

25 Законот за Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, Службен весник на Република Македонија бр. 159/2015.

26 Ибид., член 5 (1).

27 Извештај за активностите на Јавното обвинителство за гонење на кривичните дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите за период од шест месеци (за периодот од 15.9.2015 до 15.3.2016). <http://www.jonsk.mk/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/>

28 Ибид., стр.12

29 ОБСЕ/ОИДХР, 2014, *Конечен извештај на Мисијата за набљудувањето на изборите, Република Македонија претседателски и предвремени парламентарни избори, 13 и 27 април 2014 година*, Скопје, ОБСЕ/ОИДХР, стр. 12.

30 <http://bit.ly/2e22oGz>

31 Заклучок од седницата за евалуација на работата на ДИК, бр. 08-1657/1, точка 10

во Избирачкиот список е сомнително висока врз основа на бројот на граѓани според последниот попис на Република Македонија од 2002 година. Адресирајќи ги овие прашања и врз основа на барањето на ДИК, Министерството за внатрешни работи на 31 март 2016 година објави дека 2.464.925 лица се наоѓаат на листата на регистарот на население, вклучувајќи 1.956.518 лица над 18 години и околу 150.000 лица без престој или валидна документација.³² Оттука, индициите дека постојат сериозни и основани несовпаѓања со бројот на гласачи во Избирачкиот список се повторуваат и во нивниот извештај.

Процесот на проверка на Избирачкиот список и резултатите од вкрстените проверки на податоци, административната и теренската проверка на неконзистентните записи не го постигнаа очекуваниот исход и негово прочистување и ажурирање не беа соодветно остварени во планираниот временски период. Како реакција на затегнатата состојба во државата и блокираните процеси, меѓународните олеснувачи повторно се вклучија и ги интензивираа разговорите, сè со цел да се приближат цврсто заземените ставови на позицијата и опозицијата. По долгите преговори, на 20 јули 2016 година се постигна консензус и политичките партии се согласија на нов договор³³ кој беше дополнување на Пржинскиот. Со овој договор меѓу другото се утврди дека до 22 јули треба да се извршат и измени во Изборниот законик.³⁴ Според Анекс А и Б,³⁵ ДИК треба да подготви вкрстени проверки, при што 171.500 лица треба да бидат ставени во посебниот извод на Избирачкиот список чие право на глас не се спори, додека за 39.502 лица податоците ќе бидат јавно објавени од ДИК и тие во рок од 25 дена ќе имаат можат да потврдат дали треба да останат на списокот.³⁶

Ставот на политичарите и експертите по постигнатиот договор беше позитивен, бидејќи најважно е да се реализира договореното за да не се повторуваат „дежаву“ ситуации.³⁷ Но овде се поставува прашањето, дали продолжувањето на Пржинскиот договор ќе придонесе за исполнување на услови за одржување на слободни и фер избори. Во претстојниот период, ДИК треба да ја преземе лидерската улога во поглед на подготовките за претстојни парламентарни избори, да потврди дека има доволно капацитет да ги согледа и отстрани сите недостатоци со Избирачкиот список, како и да работи согласно со законот на транспарентен начин без политички влијанија.

Од опозицијата сметаат дека „ако секоја од партиите го почитува договореното, до крајот на годината, можни се избори кои ќе означат почеток на крајот на кризата.“³⁸ Претседателот на асоцијацијата „МОСТ“, Дарко Алексов, смета дека ваквиот Избирачки список е последица на состојбите со години наназад, а моментната недоверба во него е исто така последица, меѓутоа, од нетранспарентноста и немањето волја на ДИК отворено, јавно и недвосмислено да ги објасни бројките што произлегоа од вкрстените проверки од базите на институциите.³⁹

Она што останува да се согледа е дали сите чинители во Македонија, а особено ДИК како надлежно тело за спроведување на изборите, ќе ја извршат својата основна функција согласно со националните и меѓународните стандарди и притоа ќе покажат зрелост во спроведувањето на легитимни избори во Македонија. Неизвесноста дали и кога ќе бидат организирани парламентарните избори во Македонија секако зависи од политичките партии, што не треба да биде пречка ДИК технички да се подготвува за организирање на претстојните избори.

32 ОБСЕ/ОДИХР, 2014, *Конечен извештај на Мисијата за набљудувањето на изборите, Република Македонија претседателски и предвремени парламентарни избори, 13 и 27 април 2014 година*, Скопје, ОБСЕ/ОДИХР, стр.13 (достапно на <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/fyrom/253996?download=true>).

33 http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/press_corner/all_news/news/2016/2016-07-20_agreement_en.htm (достапно на: 25.07.2016).

34 Ибид., Избирачки список, точка 1.

35 Точка 2 и 3, Договорот помеѓу четирите партии на 20 јули http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/press_corner/all_news/news/2016/2016-07-20_agreement_en.htm.

36 Ибид., Избирачки список, точка 2 и 3

37 <http://bit.ly/2fvgCkn>

38 <http://bit.ly/2fvgCkn> (пристапено на 25.07.2016).

39 Изјава на Дарко Алексов, претседател на Граѓанската асоцијација „Мост“ за Радио Слободна Европа на 24 јули 2016 година (достапно на <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27876725.html>).

ИЗМЕНЕТЕ ВО ИЗБОРНИОТ ЗАКОНИК И НЕГОВАТА ПРИМЕНА

Собранието четири месеци подоцна, односно на 10 декември 2015 година, го донесе Законот за измените и дополнувањата на Изборниот законик,⁴⁰ кој концептуално ги содржи сите оние елементи што беа проценети како неопходни од страна на политичките партии и од претставниците на Европската Унија (ЕУ) и САД, вклучени во преговорите како олеснувачи. Одлагањето на решавањето на овие прашања, меѓу кои беше и прочистувањето на Избирачкиот список, го доведе во прашање организирањето на изборите на 24 април 2016 година, како и подоцна закажаниот за 5 јуни 2016 година.

Главното, измените и дополнувањата се однесуваат на составот и финансирањето на ДИК, надлежноста на ДИК за водење на Избирачкиот список,⁴¹ како и начинот на кој ќе се уреди медиумскиот простор за време на изборна кампања. Според овие законски измени и дополнувања, составот на ДИК нема веќе да брои седум туку девет членови, односно претседател, потпретседател и седум членови.⁴² Критериумите за избор се утврдени со овие измени на следниов начин: тројца членови во новиот состав треба да бидат избрани по предлог на политичките партии во опозицијата, тројца членови од партиите на власт и тројца членови ќе се избираат на заеднички предлог на партиите од власта и опозицијата од редот на пријавените кандидати.⁴³ Комисијата работи на седници ако на нив присуствуваат мнозинство од вкупниот број членови, а со новите промени донесува одлуки со мнозинство гласови од вкупниот број членови на комисијата и притоа не е дозволено изјаснување „воздржан“, бидејќи таквиот глас ќе се смета како изјаснување „против“.⁴⁴ Одлуката на ДИК се смета за донесена доколку за неа гласале мнозинството од вкупниот број членови на комисијата.⁴⁵ Во случај кога предлог-одлуката се однесува на интереси на немнозинска заедница, член на ДИК има право да побара да се одлучува со консензус.⁴⁶

Ажурирањето на Избирачкиот список според измените го врши ДИК и ја подразбира, всушност, секоја настаната промена во делот на податоците на граѓаните содржани во Избирачкиот список што опфаќа: запишување, дополнување и бришење податоци во Избирачкиот список.⁴⁷ Ажурирањето може да се врши по службена должност врз основа на податоци од матичните книги, евиденција на живеалиште и за државјанство на Република Македонија, други службени евиденции и со непосредно проверување.⁴⁸ Запишувањето на државјаните на Република Македонија кои се на привремена работа или престој во странство се врши и врз основа на доставена пријава до дипломатско-конзуларните претставништва (ДКП), односно конзуларните канцеларии.⁴⁹

Со новите законски измени, во Избирачкиот список, покрај тоа што ќе бидат содржани основните информации на граѓаните, како нова рубрика и новина што е воведена е личната фотографија во формат на лична карта или патна исправа која ќе биде интегрирана во Избирачкиот список⁵⁰.

40 Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

41 Измени и дополнувања на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015, член 31 став 2 по точката 28 се додава нова точка 28-б.

42 Измени и дополнувања на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015, член 26 (1).

43 Член 6, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

44 Член 31, став 34, точка 34-а и 34-б, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

45 Член 31, став 34, точка 34-в, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

46 Член 34 –е, Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

47 Член 42, (1) Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015, Правилникот за методологија за целосен пристап, вршење на промени и бришење на податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради ажурирање на истиот, член 4, (1) и (2).

48 Член 42, став (1), Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

49 Член 4, став (4), Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

50 Член 42 (2), Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

Новиот состав на ДИК кој беше формиран на 17 декември 2015 своите активности поврзани со Избирачкиот список ги реализираше два месеца подоцна, во февруари 2016 година, по претходна добиена согласност на четирите најголеми политички партии кога беше донесен Правилникот за методологија за целосен пристап, вршење на промени и бришење на податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради ажурирање на истиот.⁵¹ Овој Правилник ги уредува прашањата што се предмет на проверки и вкрстени проверки, анализи⁵² и теренска проверка заради ажурирање на Избирачкиот список. Како предмет на теренската проверка се само оние записи што ќе останат спорни по претходно спроведените проверки, статистички анализи, вкрстени проверки и по дополнително извршените проверки на податоците за граѓаните наведени во базите/регистрите на државните органи кои располагаат со регистри на граѓани по разни основи.⁵³ Притоа во Правилникот се набројани начините на спроведување на проверката и инструментите за прибирање на податоците, принципите на организација, заштита на податоците од проверката и другите технички аспекти и принципи на организација.

Од друга страна, пак, Владата на Република Македонија покажа иницијатива и изготви Нацрт-план на активности на Владата на Република Македонија, подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за Република Македонија, како резултат на обновениот политички дијалог потпомогнат директно од страна на комесарот за соседство и пристапни преговори, претставниците на Европскиот парламент, како и амбасадорите на ЕУ и САД во Република Македонија. Овој работен документ е подготвен на 25 февруари 2016 година и се состои од неколку поглавја меѓу кои во третото поглавје каде што станува збор за изборната реформа се наведени две препораки за Изборниот законик и Избирачкиот список. Она што е карактеристично за овој работен документ е дека токму за ова поле не се поставени рокови за реализација кои ќе ги одредат темпото и времето на исполнување на предвидените реформи.⁵⁴ Иницијативата за подготовка на овој нацрт-план се чини само декларативна бидејќи во работниот документ е наведено дека се реализирани само препораките што се однесуваат на измените во Изборниот законик. За другите препораки што се однесуваат на работата на ДИК во надгледувањето на изборите, временскиот период на откривање на неправилностите кои не треба да претставуваат пречка за нивна ефективна истрага од страна на ДИК и почитување на постојните правила за финансирање на политичките партии, нема никаков статус на реализација ниту, пак, одредена временска рамка.⁵⁵ Владата на Република Македонија која формално има изготвено Нацрт-план на активности за реализација на итните реформски приоритети 2015⁵⁶ во практика не ја поткрепува заложбата за остварување на планирани активности и исполнување на временска рамка за нивна реализација. Описот во Нацрт-планот во однос на „степенот на реализација“ наведува само дека се усвоени двата правилници по претходно добиена согласност од четирите политички партии, создадена е правна основа за вкрстена проверка и за ажурирање/бришење во Избирачкиот список и обезбедени се простории за чување на базите на податоци и соодветна заштита, додека во соработка со ИФЕС, ангажирани се консултанти кои изготвуваат план на активности и потребните протоколи за вкрстени проверки на бази на податоци.⁵⁷ Но, она што недостига во овој план се конкретни мерки за соодветна имплементација на нормативните одредби, како и проценка на ризиците и алтернативни планови за реализација на планираните активности.

51 Член 31, став (2) точка 28 (ж), Закон за изменување и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 196/2015.

52 „Анализите кои се спроведуваат врз основа на статистички податоци на граѓаните од повеќе последователни организациски-технички и методолошки обработени избирачки списоци“, член 11.

53 Член 14, Правилникот за методологија за целосен пристап, вршење на промени и бришење на податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради ажурирање на истиот.

54 Нацрт-план на Владата на Република Македонија, февруари 2016, <http://bit.ly/2eUBtvN> (пристапено на 24.07.2016).

55 Ибид., стр.55.

56 Нацрт-план Влада на РМ, стр. 55.

57 Ибид., стр.56.

Нормативните реформи во насока на организирање избори продолжија и понатаму, така што во март 2016 година беше донесен Кодекс за набљудување на теренските проверки на Избирачкиот список 2016 година.⁵⁸ Согласно со член 24 и член 31 став (2) точка 32 од Изборниот законик, Кодексот има за цел да ги утврди процедурите за набљудување на теренските проверки на неконзистентните записи во Избирачкиот список, март-април 2016 година, а во функција на транспарентноста и стекнување доверба во целиот процес, како и Упатство за вршење на теренските проверки.

Според член 31 став 2 точка 28-г од Изборниот законик, ДИК и во практика овозможи на својата веб-страница <https://izbirackispisok.gov.mk/> граѓаните да имаат можност да го пребаруваат Избирачкиот список со внесување на име и презиме, матичен број или пак адреса на живеење. Секој граѓанин има право да поднесе барање до ДИК да не биде објавена неговата адреса во Избирачкиот список од безбедносни причини. Барањето граѓанинот може да го поднесе до подрачното одделение/канцеларија на ДИК според неговото место на живеење.

The screenshot shows the official website of the State Election Commission (ДРЖАВНА ИЗБОРНА КОМИСИЈА). The header features the national emblem and the commission's name. Below the header, there is a section titled 'Состојбата на податоците во објавениот Избирачки список е 11.12.2016 година.' (The state of the data in the published Voter List is 11.12.2016). A sub-section 'Упатство за користење на апликацијата:' (Instructions for using the application) provides guidance. It states that users should enter their unique matriculation number and click 'БАРАЈ' (SEARCH). It also mentions that users can get feedback information to see if their data is in the list. Two search options are provided: by name and surname (click 'ТУКА' - HERE) and by address (click 'ТУКА' - HERE). A form on the right shows the 'ЕМБГ:' (Matriculation Number) field with the value '218562' and a 'Внесете го кодот од сликата' (Enter the code from the image) field. A red 'Барај' (SEARCH) button is at the bottom. A footer note explains that according to Article 31, paragraph 2, point 28-g of the Election Law, the State Election Commission publishes the Voter List on its website with the following data: name, surname, and address of the voters. It states that every citizen has the right to submit a request to the State Election Commission not to publish their address in the Voter List for security reasons. The request can be submitted to the regional department/office of the State Election Commission according to their place of residence.

Меѓутоа, ДИК повторно се соочи со уште еден предизвик, со тоа што на 13 март 2016 година ја затвори опцијата за пријавување на неконзистентни записи во Избирачкиот список. Причината што беше наведена за нејзиното затворање е дека за веќе пристигнатите пријави е потребно време за ДИК соодветно да ги обработи.⁵⁹ Исто така, во соопштението ДИК посочи дека сите оние граѓани што не ја искористиле можноста да пријават нерегуларности на податоците во Избирачкиот список на веб-страницата ќе можат тоа да го сторат преку подрачните одделенија и канцеларии на ДИК.⁶⁰

Според официјалните податоци, во периодот 7–13 март 2016 година, граѓаните по електронски пат до ДИК имаа доставено вкупно 6.795 известувања за неконзистентни записи, и тоа по 9 основи.⁶¹ Исходот од овие проверки направени од страна на ИТ-консултантите, според извештајот, е дека за 4.119 лица досега не е направена соодветна проверка за утврдување на фактичката состојба.

⁵⁸ Државна изборна комисија, број 08-907/1 на седница одржана на 28.3.2016.

⁵⁹ Соопштение на ДИК објавено на 13 март 2016.

⁶⁰ Ибид.

⁶¹ ДИК, Извештај за прогресот од вкрстените, теренските и административните проверки заради ажурирање на Избирачкиот список врз основа на Правилникот за методологија за водење и ажурирање на Избирачкиот список, 6.4.2016, стр. 15 <https://drive.google.com/file/d/0B8ZpCwro9h-zcTZENXZnSDN5aVh/view?pref=2&pli=1> (пристапено на 24.7.2016).

Лицето е на привремена работа или престој во странство, со последно живеалиште на дадената адреса	927	УВМК – 103 починати Теренска – 80 (12 лица се преклопуваат) 756 непроверени
Лицето нема живеалиште на територија на РМ	282	УВМК – 61 МВР – 1 Теренска 39 189 непроверени (8 лица се преклопуваат)
Лицето не живее на оваа адреса, нема податок дали има живеалиште на територијата на РМ	3.715	УВМК - 269 МВР – 3 Теренска 618 2228 - непроверени
Лицето има друга адреса на територијата на РМ, а претходно имало живеалиште на оваа адреса	1.097	УВМК – 22 МВР – 1 Теренска – 127 945 не се проверени
Лицето не е државјанин на РМ	275	Од МВР се идентификувани само 2 лица
Лицето не поседува важечка лична карта или патна исправа	19	Со одлука на ДИК на 21. седница одржана на 11.3.2016 не се постапува по овој основ
Лицето нема наполнето 18 години	7	Со проверка на правната служба ниту едно од посочените лица не е малолетно
На лицето му е одземена деловната способност	33	Ниту на едно од посочените лица не му е одземена деловна способност
Лицето е починато	461	Одговор од УВМК на 6.4.29016 - 196 лица се живи - 264 лица се починати

Објавените резултати укажуваат на проблеми со ненавремено ажурирање на податоците од страна на институциите, имајќи предвид дека е голем бројот на лица кои ја промениле адресата и потоа нема податок дали тие лица живеат на територијата на Република Македонија, како и лица кои, иако се починати, не се избришани од листата. Сознанието дека институциите не соработуваат ефикасно и не се ажурираат навремено податоците е голем проблем кога станува збор за избори, што отвора нови прашања како тоа дали власта не може да се справи со слабостите во институционалниот систем или, пак, тенденциозно е оставен слободен простор за малверзации и злоупотреба.

Како дополнителна пречка што се појави во текот на проверката на Избирачкиот список беше привременото решение кое го донесе Дирекцијата за заштита на личните податоци,⁶² каде што се забрани ДИК да обезбедува електронски пристап до Избирачкиот список на веб-страницата на начин што не е во согласност на со прописите за заштита на личните податоци. ДИК во меѓувреме се задолжи да преземе технички и организациски мерки, при пребарување на избирачи во Избирачкиот список на одредена општина, да не се прикажуваат личните податоци на сите избирачи на таа адреса; односно при пребарувањето преку одредено име и презиме, да не се прикажуваат личните податоци на сите лица кои ги имаат тоа име и презиме.

Проверката и ажурирањето на Избирачкиот список ДИК ги изврши и преку вкрстени проверки и статистички анализи на Избирачкиот список со база на податоци на 10 други државни органи, теренски проверки за утврдување на фактичката состојба за спорни записи и административни проверки во службената документација на државните органи.⁶³ Предмет на проверка на базата на податоци на МВР, всушност, беа граѓаните на Република Македонија кои заклучно со 24 април

62 УП 1 бр. 10-83 од 29.03.2016.

63 Заклучоци на седница за евалуација на работата на Државната изборна комисија.

2016 имаат живеалиште на територијата на РМ, наполниле 18 години, имаат важечка лична карта или патна исправа и со правосилна судска одлука не им е одземена деловната способност.⁶⁴ ДИК донесе решение за запишување во Избирачкиот список, преглед на граѓани за кои е донесено решение за бришење од Избирачкиот список, преглед на граѓани запишани во Избирачкиот список за кои треба да се извршат промени во одредени податоци и вкупен број граѓани кои извршиле проверка во Избирачкиот список за време на јавен увид. Спроведувањето на вкрстената проверка на базата на податоци беше подготвено од страна на тим на ИТ-консултанти и координаторот на тимот избран од ИФЕС - Македонија. Повторно, во практиката вкрстените проверки наидоа на низа пречки во нивната имплементација бидејќи според експертите, ДИК не може да почне со вкрстување на податоците пред да ги добие податоците од сите надлежни институции, со цел да имаме прочистен Избирачки список во кој сите граѓани ќе имаат доверба. На 22. седница која ДИК ја одржа на 19 март 2016 година со консензус е усвоен Извештај од проверките и статистичките анализи, вкрстени проверки на различни бази на податоци и евиденции заради ажурирање на Избирачкиот список врз основа на Правилникот за методологија за водење и ажурирање на Избирачкиот список кој беше објавен на 26 април 2016 година.⁶⁵

Според овој извештај, предмет на проверка биле вкупно 330.549 неконзистентни записи идентификувани со вкрстени проверки на дата-базите на десетте институции со базата на МВР (од кои за едно лице постојат повеќе записи затоа што едно исто лице е идентификувано како неконзистентно по повеќе прашања).⁶⁶

По извршената теренска проверка на 87.352 неконзистентни записи, како конзистентни биле утврдени 47.560 записи, а за преостанатите 39.792 е направена дополнителна административна проверка. Во оваа фаза на административната и теренската проверка за лица за кои постои сомневање дека се починати, а се наоѓаат на Избирачкиот список – констатирано е дека конзистентни се 24.891 лица, додека неконзистентни се 1.129 починати лица и се бришат од Избирачкиот список. Проверката беше направена според следниве основи: а) случаи за кои постои сомневање дека се запишани повеќе избирачи на иста адреса – при теренската проверка; б) лица државјани на Република Македонија за кои постои сомневање дека се на привремена работа или престој во странство; в) избирачи за кои постои сомневање дека се запишани на повеќе од едно избирачко место; г) избирачи за кои постои сомневање во однос на издадени лични карти и патни исправи од МВР; д) лица кои добиле државјанство непосредно пред избори; ѓ) лица кои за прв пат се запишани

64 Член 43, Изборен законик, Службен весник на РМ, бр.40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/2014, 30/2014, 196/2015, 35/2016, 97/2016, 99/2016 и 136/2016.

65 <http://www.sec.mk/izveshtaj-od-vkrstenite-terenskite-i-administrativnite-proverki/> (достатно на 23.07.2016).

66 ДИК, Извештај од проверките и статистичките анализи, вкрстени проверки на различни бази на податоци и евиденции заради ажурирање на Избирачкиот список врз основа на Правилникот за методологија за водење и ажурирање на Избирачкиот список, *сmp. 3* <http://www.sec.mk/izveshtaj-od-vkrstenite-terenskite-i-administrativnite-proverki/> (достапна на 25.07.2016)

во Избирачкиот список, а биле на возраст над 20 години; е) лица за кои постои сомневање дека се малолетни, а се запишани во Избирачкиот список; ж) лица за кои постои сомневање дека адресите на живеење им се сменети непосредно пред избори; з) лица со избирачко право кои се наоѓаат во Избирачкиот список, а не се распределени по избирачки места; с) други загрижености за Избирачкиот список. Административната, а уште повеќе теренската проверка се покажаа како комплексни за спроведување од повеќе аспекти⁶⁷ бидејќи следењето на утврдената методологија во сите предвидени фази наиде на низа предизвици и се доведе во прашање веродостојноста на самиот Избирачки список.

Иако имаше одреден застој во тековната работа на ДИК и прочистувањето на Избирачкиот список поради привременото решение на Дирекцијата за заштита на лични податоци, на 5 мај 2016 година беше донесена пресудата на Управниот суд со која се уважи тужбата на ДИК.⁶⁸ ДИК по оваа одлука продолжи со своите активности и во неколку наврати објави преглед на јавни увиди направени од граѓани. Со објавувањето на резултатите од овие периодични проверки, на некој начин се зголеми транспарентноста на работата на ДИК, но од друга страна, пак, јавноста немаше доволен преглед за фактичката бројка на ажурирани податоци по наведените основи бидејќи не се прикажуваше тековно вкупниот исход од самиот почеток на проверките. Во извештајот на ОБСЕ/ОДИХР беше нотирано дека иако ДИК направи дополнителни напори за да ја спроведе теренската проверка, што во основа имаше за цел да ја зголеми довербата во јавноста, наводни нерегуларности, како што се фиктивни гласачи и други измамнички практики, сè уште беа користени како едни од главните аргументи за одлагање на изборите.⁶⁹

Се поставува прашањето каде е проблемот со Избирачкиот список и зошто ДИК односно вкупно десетте институции⁷⁰ кои директно беа вклучени во процесот на проверка не успеаа адекватно и транспарентно да го ажурираат Избирачкиот список. Членот на ДИК од Демократската унија за интеграција (ДУИ), г. Субхи Јакупи, тврди дека како комисија се подготвени да ги разгледаат сите аномалии кои ги посочувале од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија (СДСМ): „Ќе се увериме сите дека ажурирањето на Избирачкиот список е вршено на законски начин, а во тоа ќе се уверат сите граѓани и гласачи за овој важен документ да добие кредибилност“, вели Јакупи.⁷¹

Подготовките за организирањето на предвидените парламентарни избори на 24 април 2016 година не се одвиваа според предвидениот договор, а една од причините е тоа што постоеја несогласувања помеѓу членовите на ДИК во поглед на Избирачкиот список. Имено, извештајот од теренската проверка е усвоен со консензус, додека дел од извештајот од административните проверки утврдени со вкрстените и теренските проверки беше усвоен со мнозинство од членовите на ДИК, од причина што дел од членовите имаа забелешки во однос на административните проверки кои беа доставени без потпис од министерот за внатрешни работи, а беа потпишани само од дополнителниот заменик министер, а некои и од заменик министерот.⁷² Овие забелешки, односно проблемот за поделеност на мислењата на ДИК за резултатите од теренската проверка, доведоа до ситуација финалниот извештај да не биде усвоен со консензус од сите членови на ДИК.

Истражувањето на јавното мислење во Македонија спроведено од Центарот за анкетни истражувања на Меѓународниот републикански институт (ИРИ)⁷³, кое беше објавено на 9 јуни

67 На што се укажува и во Анексот Б од Извештајот.

68 УРП бр. 311/2016.

69 Извештај на ОБСЕ/ОДИХР, стр. 11.

70 Фонд за здравствено осигурување на Република Македонија, Агенција за вработување на Република Македонија, Централен регистар на Република Македонија, Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија, Агенција за катастар за недвижности на Република Македонија, Управа за водење на матични книги, Управа за јавни приходи, Народна банка на Република Македонија, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство на Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика и Државна изборна комисија на Република Македонија.

71 Изјава од членот на ДИК за Радио Слободна Европа, 29.06.2016 (достапно на <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27828089.html>).

72 Заклучоци од седницата за евалуација на работата на Државната изборна комисија, бр. 08-1657/1 донесен на 6.6.2016, точка 8.

73 Подготвена во периодот 19-25 април 2016 година.

2016 година, упатува на тоа дека политичката нестабилност во Македонија расте. Испитаниците во анкетата укажуваат на постојан пад на јавната доверба во условите за одржување на слободни и фер избори. Имено, политичкиот контекст веројатно влијае врз јавната доверба во капацитетот за одржување на слободни и фер избори, при што помалку од половина од испитаниците (48%) сметаат дека се исполнети условите за одржување на слободни и фер избори. Ова е континуиран пад од 63% во октомври 2015 година и 59% во јануари 2016 година. Четириесет и еден процент од испитаниците имаат доверба или донекаде имаат доверба во точноста на Избирачкиот список, додека повеќе од четвртина (28 %) не веруваат дека нивниот глас на денот на изборите ќе остане таен.⁷⁴ На прашањето која институција сметате дека е најмногу одговорна за обезбедување на фер и демократски избори без нерегуларности, граѓаните ја имаат препознаено ДИК, а дури потоа другите институции како МВР и Владата или, пак, политичките партии (зошто политичките партии не се институции). Од друга страна, во последниве 12 месеци 44% од испитаниците одговориле дека немаат доверба во работата на ДИК.⁷⁵ Овие податоци говорат дека граѓаните ја препознаваат ДИК како надлежна и одговорна институција за организирање на слободни и демократски избори, но досегашното нејзино работење не покажува соодветни резултати.

Секако, една од причините за недовербата на граѓаните во институциите и изборниот процес е и првиот случај „Титаник“ за кој СЈО отвори истражна постапка и се однесува на десетина дела поврзани со изборите.⁷⁶ Со случајот „Титаник“ е отворена истражна постапка за злосторничко здружување, повреда на избирачкото право, повреда на слободата на определување на избирачите, поткуп при избори и гласање, уништување изборен материјал и злоупотреба на средства за финансирање изборна кампања во 2012 година. Обвинителството наведе дека министрите за внатрешни работи, за транспорт и врски и секретарот на тогашната влада, како и други лица, го искористиле влијанието и на локално и државно ниво создале група за вршење кривични дела, за да овозможат победа на одредена политичка партија на изборите.⁷⁷ Според извештајот од аспект на структурата по кривични дела, кои се однесуваат на изборни нерегуларности, од вкупно 80 лица, специјалниот обвинител има поднесено обвинителни акти за 29 лица што укажува на податокот дека дури 36% од случаите кои ги води ова обвинителство се однесуваат токму на овој проблем. Податоците во извештајот според структурата по кривични дела во овој домен се следни: десет лица за кривично дело „повреда на избирачкото право“ од член 159 од Кривичниот законик на РМ, дванаесет лица за кривично дело „повреда на слободата на определување на избирачите“ од член 160 од КЗ, едно лице за кривично дело „повреда на тајноста на гласањето“ од член 163 од КЗ, три лица за кривично дело „злоупотреба на средствата за финансирање на изборната кампања“ од член 165 – а од КЗ, две лица за кривично дело „присилба“ од член 139 од КЗ, три лица за кривично дело „изборна измама“ од член 165 од КЗ и едно лице за кривично дело „уништување на изборен материјал“ од член 164 од КЗ.⁷⁸ Во периодот на подготовка на овој документ, сè уште за овие обвинителни акти се води истражна постапка. Случајот „Титаник“⁷⁹ повеќе од шест месеци сè уште се наоѓа во истражна постапка. Поради овие причини, легитимитетот добиен со такви избори е она што според ова обвинителство од кривично-правен аспект претставува почеток на криминализација на целокупниот институционален систем.⁸⁰

Во извештајот на ОБСЕ/ОИДХР кој беше објавен на 8 јули 2016, беа нотирани следниве

74 ИРИ, <http://www.iri.org/resource/macedonia-political-instability-escalates-while-confidence-democratic-institutions-declines> Анкета спроведена пред одложувањето на изборите првобитно закажани за 5 јуни 2016 година.

75 ИРИ, Анкета спроведена пред одложувањето на изборите првобитно закажани за 5 јуни 2016 година, слајд 19.

76 Прес-конференција на СЈО, на 12 февруари 2016 година.

77 <http://www.telma.com.mk/vesti/titanik-prv-sluchaj-na-sjo-pobaran-pritvor-za-osum-lica> (достапно на 1.7.2016).

78 Извештај за активностите на Јавното обвинителство за гонење на кривичните дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите за период од шест месеци (за периодот од 15.9.2015 до 15.3.2016), стр. 7 и 8.

79 <http://www.jonsk.mk/2016/02/12/12-02-2016/> (пристапено на 20.7.2016).

80 Изјава на Фатиме Фетаи, Специјално јавно обвинителство (пристапено на: <http://www.jonsk.mk/2016/02/12/12-02-2016/>).

недостатоци: комплициран систем за јавна верификација, особено за оние што немаат пристап до интернет и оние што живеат во рурални средини; процесот на проверка не е имплементиран рамномерно низ земјата – во некои канцеларии, гласачите можат да ги проверат своите податоци според својот матичен број, додека во други случаи било овозможено според име, адреса и бројот на избирачко место. Според извештајот само 4.716 гласачи се верификувани прецизно врз основа на нивните податоци. Препораката што се однесува на ревизијата на Избирачкиот список е во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР, но е наведено дека треба да се оценат точноста и комплетноста на податоците за гласачите, особено во однос на можни двојни гласачи; гласачи регистрирани одделно со податоци од лична карта и податоци од пасош; и адреси со голем број регистрирани гласачи, сè со цел да се идентификуваат области за можно подобрување во точноста на податоците за гласачите и да се ревидира и соодветно да се подобри точноста на Избирачкиот список.

Граѓанската асоцијација „Мост“, која веќе 14 години ги мониторира изборните процеси во Република Македонија, посочи дека моменталните законски одредби предвидуваат долги рокови и не овозможуваат завршување на овие постапки во краток временски рок.⁸¹ Со цел подобрување на оваа состојба, „Мост“ по неколку консултации со Министерството за правда и МВР предлага измени на неколку закони што ќе ги забрзаат овие постапки како:

- Закон за живеалиште и престојувалиште - каде што треба да се допрецизира вршењето контрола на пријавувањето и одјавувањето на живеалиштето на граѓаните од страна на МВР, како и поништување на живеалиштето на граѓанинот кога ќе се утврди дека граѓанинот не живее во пријавуваното живеалиште;
- Закон за лична карта – личната карта да се поништи во случај кога е донесено решение за поништување на живеалиштето;
- Закон за општа управна постапка - скратување на роковите за доставување на решението и поднесување на жалба против решение, како и рокот за донесување на решение по жалба;
- Закон за управни спорови – скратување на роковите за поднесување на тужба и за доставување на одговор од тужената странка, како и воведување на рокови за донесување на пресуда по тужба од страна на Управниот суд и поднесување на жалба по тужба и решавање по жалба од страна на Вишиот управен суд⁸².

Асоцијацијата „Мост“ во повеќе наврати апелираше за неопходната потреба надлежните институции и соодветните министерства, а особено Собранието на Република Македонија како носител на законодавната власт, да ги разгледаат овие предлог-закони. Овој апел со кој се алармираше дека оние граѓани што ќе започнат постапки за поништување на личните карти и живеалиштето нема да можат навремено да ги завршат, за жал, не беше сериозно прифатен.⁸³ Поранешниот претседател на ДИК, Александар Новаковски, исто така, смета дека списокот требало да се прочисти преку измени во неколку закони кои ќе овозможат и други мерки, од кои едната е да бидат избришани лица кои во последните десет години немале ниту еден влез во Република Македонија. Имено, Новаковски прогнозира дека овој процес на прочистување на крајот ќе заврши со политички компромис, односно со заклучок дека „списокот е добар.“⁸⁴

Согласно со дополнувањата на Договорот од Пржино, каде што се дојде до компромис за измени и дополнувања на Изборниот законик,⁸⁵ согласно со член 196-б од Изборниот законик, ДИК на 48. седница донесе заклучок дека во списокот на граѓани при административните и теренските проверки спроведени согласно со Правилникот за методологија е утврдено дека

81 Граѓанска асоцијација „Мост“, Патоказ кон слободни и фер избори: Постојните законски рокови вистински предизвик за прочистен Избирачки список, Соопштение за медиуми 1.4.2016, Скопје, стр. 1.

82 Граѓанска асоцијација „Мост“, Патоказ кон слободни и фер избори: Постојните законски рокови вистински предизвик за прочистен Избирачки список, Соопштение за медиуми 1.4.2016, Скопје, стр. 2.

83 Ибид., стр. 3.

84 Изјава за DW, <http://bit.ly/2fvfSvA> (пристапено на 26.7.2016).

85 Закон за измени и дополнувања на Изборниот законик, Службен весник на РМ бр. 136/2016 од 23.7.2016.

постојат спорни записи. Како што беше истакнато на седница на ДИК одржана на 25 јули 2016 година, спорните гласачи за да се запишат во Избирачкиот список ќе треба да приложат важечка лична карта или пасош доколку тоа го прават лично или, пак, да го внесат матичниот број и да испратат скенирана копија од лична карта или пасош, доколку тоа го прават по електронски пат на посебната апликација на веб-страницата на ДИК.⁸⁶ Претставници на четирите политички партии ќе го набљудуваат процесот и доколку се случат нерегуларности, имаат право да ги пријават во ДИК во рок од 24 часа. Несовпаѓања на податоците на граѓаните кои ќе бидат предмет на проверка во Избирачкиот список беа објавени на веб-страницата на ДИК на 26 јули 2016 година.⁸⁷ Од денот на објавување на списокот, започна да тече законскиот рок од 25 дена за пријавување на граѓаните и тие мораа да го потврдат своето гласачко право. Сепак, овој методолошки пристап остава сомнежи за ефектот што би бил постигнат бидејќи ДИК бара единствено лична карта како доказ, а не и доказ за живеалиште на адресата на која тие живеат.

На веб-страницата на ДИК беа објавени имињата на вкупно 39.502 гласачи кои се сметаат за спорни во Избирачкиот список, а ДИК ги повика граѓаните да се пријават во комисијата и да го докажат своето право на глас. ДИК во меѓувреме со дописи се обрати до МВР и Управата за водење на матични книги од каде што доби известување дека од овие 39.502 гласачи на апликацијата за пријавување на веб-страницата, изземени се 113 лица,⁸⁸ така што можност за пријавување им е дадена на вкупно 39.389 лица. Пријавувањето беше електронски преку специјална апликација на веб-страницата на ДИК или лично во подрачните единици на ДИК и во канцелариите на Управата за водење на матични книги. Во меѓувреме, ДИК го објави и списокот со свои подрачни единици, а се користеа и канцелариите на општините, сè со цел што повеќе луѓе да имаат можност да се пријават.⁸⁹ Дополнително, ДИК до спорните гласачи испрати писмо со цел тие да бидат информирани дека треба да го потврдат своето гласачко право и спроведе медиумска кампања. Од 26 јули и заклучно со 19 август 2016 година, пријавувањето можеше да се врши секој ден во периодот од 8:30 до 19 часот. По истекот на овој рок, ДИК имаше на располагање 10 дена, за да направи дополнителни контроли или лично да контактира со спорните гласачи. Доколку во предвидениот рок спорните гласачи не се пријават, нема да бидат запишани во Избирачкиот список, но ќе добијат можност тоа да го направат за време на јавниот увид во списокот пред парламентарните избори.

Од друга страна, новиот список на спорни гласачи предизвика многу реакции во јавноста затоа што во него се впишани и бројни јавни личности кои тврдат дека дваесетина години гласаат на исто избирачко место. „Какофонија се прави со Избирачкиот список“, вели долгогодишниот новинар и уредник Ерол Ризаов, кој повторно се најде на списокот со таканаречени фантомски гласачи. Тој, како и многу други јавни личности, тврди дека веќе еднаш се обиделе да ја решат административната грешка со која се ставени на список со спорен гласачки статус, но очигледно дека тоа не е направено⁹⁰. „Лица за кои имаме сериозни индикации дека се фантомски гласачи не се на тој список, додека оние што се реални гласачи ги има на списокот, ова е показател на квалитетот со кој се направени вкрстените и административните проверки“, вели Џабир Дерала од „Цивил“.⁹¹ „До ДИК поднесовме претставки за околу 100 такви случаи, починати, иселени, гласачи сместени во туѓи станови и ходници и нашите проверки покажуваат дека овие гласачи ги нема на списокот на спорни, но затоа таму се професорката Мирјана Најчевска и судијата Гзие Старова“, вели Љиљана Поповска, претседател на ДОМ.⁹² Ова го отвора прашањето дали во Македонија во скоро време ќе има некриминални избори без претходно да се изврши попис на населението

86 Член 196-б, Закон за измени и дополнување на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 136/2016.

87 Заклучок од 48. седница на Државната изборна комисија одржана на 25.7.2016. <http://www.sec.mk/zakluchoci-od-48-ta-sednica/> (достапна на: 26.7.2016).

88 6 лица се починати, 51 лице се на привремена работа или престој во странство, односно се иселени или во дијаспора, 54 лица го изгубиле избирачкото право по различни основи, односно не се совпаѓаат во Избирачкиот список и 2 лица поднеле барање за промена на податоците во Избирачкиот список и врз основа на тоа барање промените се извршени.

89 <https://drive.google.com/file/d/0B8ZpCwro9h-zZmhQNzE1UGY0Z1U/view?pref=2&pli=1> (пристапено на: 26. 7.2016).

90 <http://www.slobodnaevropa.mk/a/27884130.html> (пристапено на 22.7.2016).

91 <http://plusinfo.mk/vest/80047/sporen-spisokot-so-spornite-glasaci> (пристапено на 20.7.2016).

92 <http://plusinfo.mk/vest/80047/sporen-spisokot-so-spornite-glasaci> (пристапено на: 25.7.2016).

како најверодостоен начин за бришење на фантомските гласачи од Избирачкиот список, кои меѓу другото беа обелоденети во јавноста со објавувањето на прислушуваниите разговори.

ДИК на 23 август 2016 година го објави Извештајот за спроведената постапка за пријавување на граѓани чиишто записи во Избирачкиот список по извршените вкрстени и теренски проверки се спорни записи, односно за кои има несовпаѓање на податоците за граѓаните предмет на проверки во Избирачкиот список во кој детално се наведени сите активности кои ДИК ги има реализирано согласно со предвидените законски обврски.

Во утврдениот рок до ДИК пријави поднеле вкупно 8.992 лица, од кои 8.901 се прифатени⁹³. Според ДИК граѓаните што не се пријавија во законскиот рок од 25 дена, а чиј број изнесува 30.467, согласно со закон не се запишани во Избирачкиот список. Според писмено известување од Управата за водење на матични книги од 22 август 2016 година, 20 лица од вкупно 30.467 кои не поднеле пријава се починати, заклучно со 19 август 2016 година.

Според извештајот на ДИК, 30.447 лица коишто не се запишани во Избирачкиот список ќе имаат дополнителна можност да се пријават до ДИК во текот на јавниот увид пред предвремените избори за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија.

Државна изборна комисија

Почетна

Проверка на гласачи

Пријава на гласачи

Извештај за аплицирани пријави

Податоци во реално време.

Податоците се однесуваат заклучно со датум и време: 04-окт-2016 03:49

Вкупно лица	Вкупно поднесени апликации	Прифатени	Во обработка	Во фаза на разгледување
39502	8922	8901	0	0

*Табелата се освежува на 30 секунди

Принтскрин: Државна изборна комисија

Доколку политичките партии се согласат да се организираат предвремени парламентарни избори на 11 декември 2016 година, ДИК ќе има сериозни обврски да преземе соодветни чекори кон спроведување на кредибилни избори во Република Македонија. Во моментот бројката од 30.447 спорни гласачи е само потврда дека Избирачкиот список во Република Македонија беше некомпатибилен со фактичката состојба и одраз на неефикасно раководење на надлежните институции за негово ажурирање.

Втора обврска на ДИК, согласно со член 196-а од Законот за измени и дополнувања на Изборниот законик, е ДИК да објави јавен повик за пријавување на гласачите во земјава,⁹⁴ а преку Министерството за надворешни работи повикот да биде објавен и во дипломатско- конзуларните претставништва. Со оваа активност за првпат на посебен извод на Избирачкиот список ќе се проверуваат 171.500 гласачи за кои се претпоставува дека подолг рок живеат во странство. Овие гласачи се покажаа како симптоматични откако за нив подолг период нема записи дека користеле здравствено и социјално, не користеле кредитни картички или не барале работа. „Тоа се главно лица кои немаат регулирано живеалиште, а имаат државјанство. Ги ставаат на друг список со право на глас, бидејќи нема уставна основа да ги избришат. Но, она што требаше да се провери е начинот на кој добиле државјанство, односно дали имале основа да го добијат. А тоа е веќе политичко прашање“, вели Новаковски, поранешен претседател на ДИК. Дарко Алексов од „Мост“ смета дека „за предизвиците што ќе излезат во процесот на имплементација на ова што сега го имаат поставено

⁹³ стр. 24, Извештајот за спроведената постапка за пријавување на граѓани чиишто записи во избирачкиот Избирачкиот список по извршените вкрстени и теренски проверки се спорни записи, односно за кои има несовпаѓање на податоците за граѓаните предмет на проверки во Избирачкиот список.

⁹⁴ https://doc-14-a0-apps-viewer.googleusercontent.com/viewer/secure/pdf/3nb9bdfcv3e2h2k1cmql0ee9cvc5l0le/8ajro-c97u8o75cd06q6pcj636ni4injs/1469522850000/drive/*ACFrOgAzNEjFX7JATnawIGLnISnsyWOycZCGU5meLuODd8gLSm-mUgXc5pFiAn3Sy_8YLYTvSyevJkoQXjpFp05QMmu7IA7XkNvTKklhGTidi2O3zcFPwLNbrDNOoXz9U=?print=true (пристапено на 25.07.2016).

како обврска да се сработи ќе треба да има политичка волја истите тие да бидат надминати и да се дојде до крајниот резултат. Таквите предизвици во минатото не беа надминувани, односно непостоењето на независни процеси и непостоењето на систем составен од независни институции во голема мера креираа доза на песимизам дека сето ова сега што како така е договорено во рамките на последните преговори ќе се сработи во предвидениот рок“.

На прашањето дали продолжувањето на Пржинскиот договор ќе донесе фер и кредибилен процес, Нина Суомалаинен, шеф на Мисијата на ОБСЕ во Македонија, смета дека „Избирачкиот список секогаш треба да ја рефлектира актуелната ситуација, не ситуацијата од пред 10 или 5 години, туку кога луѓето навистина живеат. Во многу земји тоа се прави автоматски. Сега беа преземени некои мерки во однос на овие речиси 40 илјади луѓе. Некои од нив повторно се регистрираа, а за преостанатите сè уште ќе има шанса да се регистрираат пред изборите. Што се однесува до оние 170 илјади на дополнителната листа, за индивидуите за кои се верува дека најверојатно се во странство, се постигна согласност да има дополнителен мониторинг на изборите. Мислам дека е направен добар напредок во вистинската насока“.⁹⁵

95 Изјава дадена за Радио Слободна Европа, достапна на <http://www.slobodnaevropa.mk/a/28037749.html>

ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС

Лидерите на четирите најголеми политички партии во Република Македонија во неколку наврати се обидуваа да ја надминат политичката криза, со цел пронаоѓање соодветни системски реформи кои би придонеле за надминување на веќе нарушените демократски процеси. Меѓутоа, согласно со последниот договор постигнат на 20 јули 2016 година, кој се смета како продолжување на Договорот од Пржино, наведено е дека одржувањето на предвремените парламентарни избори ќе биде реализирано во текот на 2016 година доколку се исполнат сите критериуми согласно со договорот. Прв приоритет, наведен како клучен за спроведување на реформите во Македонија, е прашањето за Избирачкиот список, а од страна на сите политички чинители беше посочено дека изборите ќе бидат спроведени само доколку се прочисти и ажурира Избирачкиот список според предвидената и усвоена методологија. Одржувањето на изборите на 11 декември 2016 година сè уште е во неизвесност, иако се остварени дел од подготовките, а на 17 октомври 2016 година Собранието на Република Македонија се распушти заради одржување на предвремени парламентарни избори.

Предизвиците со кои се соочи ДИК во текот на вкрстените, теренските и административните проверки заради ажурирање на Избирачкиот список беа несомнено големи и проверките беа постојано доведувани во прашање. Меѓутоа, низ овој јавен документ заемно се преплетуваат неколку проблеми кои се поврзани со неефикасно ажурирање на Избирачкиот список од страна на надлежните институции, недоволна заемна соработка помеѓу институциите и неефикасен систем на менаџирање со податоците во Избирачкиот список. Од друга страна, пак, случаите поврзани со изборните нерегуларности кои ги води Специјалното јавно обвинителство немаа судска разрешница, со што дополнително се поткопа политичката нестабилност во државата. Недовербата во работата на институциите се зголеми и го доведе во прашање спроведувањето на фер и демократски избори во Република Македонија кои во два наврати се одложуваа. Податокот со кој ДИК утврди дека постојат 30.447 спорни гласачи е само одраз на веќе фрапантната состојба во државата и нефункционалниот изборен систем.

Неодговорено остана и прашањето на незаконитоста на шестата изборна единица на што укажа ДИК, а Собранието не прифати да изгласа дополнителна измена на Изборниот законик заради усогласување на овие неправилности. Се очекува дека ова ќе претставува закана за регуларностите на изборите, затоа што одделни политички партии (ДУИ, ДПА) веќе најавија дека ќе ја оспорат регуларноста на изборите доколку ова прашање не се уреди.

Поради тоа, неопходна е потребата за преземање на одговорност на сите чинители во целокупниот процес на спроведувањето на изборните реформи и воспоставување институционален механизам со кој ќе се зачувуваат основните демократски вредности. Во овој работен документ издвојуваме неколку клучни препораки кои се однесуваат на Избирачкиот список и за кои сметаме дека ќе придонесат кон одржувањето на кредибилни предвремени парламентарни избори во Република Македонија:

- Обезбедување независност на работата на ДИК, со цел непречено и без политички влијанија да се спроведат нормативните овластувања во поглед на ажурирањето на Избирачкиот список;
- Подготвување протокол за ефикасна и ефективна комуникација помеѓу надлежните институции за соодветно ажурирање на податоците;
- Воспоставување унифициран начин на водење евиденција помеѓу надлежните институции;
- Активно учество на граѓанските организации во Избирачкиот процес, следење на работата на ДИК преку отворени седници и продолжување на практиката за транспарентно објавување

на сите донесени одлуки од седниците на ДИК;

- Зголемување на довербата кај граѓаните во институциите што се надлежни за спроведување на изборите;
- Поддршка од страна на надлежните институции за специјалниот јавен обвинител, со цел разоткривање на изборен криминал;
- Усогласување на сите закони кои се поврзани со изборите, како што се: Закон за живеалиште и престојувалиште, Закон за лични карти, Закон за општа управна постапка и Закон за управни спорови.

Влада на Република Македонија, Нацрт-план на активности на Владата на Република Македонија, подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за Република Македонија (јуни 2015), 25 февруари 2016, Скопје.

Група граѓански организации и експерти, Предлог за итни демократски реформи, јули 2016, Скопје.

Државна изборна комисија, 2016, Анекс на Извештајот за проверка на статистичките анализи, вкрстени проверки на различни бази на податоци и евиденции заради ажурирање на Избирачкиот список врз основа на Правилникот за методологија за водење и ажурирање на Избирачкиот список, Скопје.

Државна изборна комисија, Заклучоци од седницата за евалуација на работата на Државната изборна комисија, број 08-1657/1, 6 јуни 2016, Скопје.

Државна изборна комисија, Заклучок од 48. седница на Државната изборна комисија, одржана на 25.7.2016

Државна изборна комисија, 6 април 2016, Извештај за прогресот од вкрстените проверки, теренските и административните проверки заради ажурирање на Избирачкиот список врз основа на правилникот за методологија за водење и ажурирање на Избирачкиот список (заклучно со 5.4.2016), Скопје.

Државна изборна комисија, март 2016, Кодекс за набљудување на теренските проверки на Избирачкиот список 2016 година, Скопје.

Државна изборна комисија, 2016, Правилникот за методологија за целосен пристап, вршење на промени и бришење на податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради ажурирање на истиот, Скопје.

Државна изборна комисија, Правилникот за методологија за целосен пристап, вршење на промени и бришење на податоци во Избирачкиот список, како и постапка за спроведување теренска проверка заради ажурирање на истиот, февруари 2016, Скопје.

Државна изборна комисија, 2013, Стратешка програма на Државната изборна Комисија комисија за периодот 2014-2016, Скопје

Европска комисија, Република Македонија: Препораки на Групата на искусни експерти за системските прашања за владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите откриени во пролетта 2015, Брисел

Европски за европска политика, Мрежа 23, јануари 2016, „Зборот е збор – Како се спроведува Договорот од Пржино?“ Скопје.

Изборен законик, Службен весник на Република Македонија бр.40/06, 136/08, 148/08, 155/08, 163/08, 44/11, 51/11, 54/11, 142/12, 31/13, 34/13, 14/2014, 30/2014, 196/2015, 35/2016, 97/2016, 99/2016 и 136/2016.

Државна изборна комисија, 2016, Извештај за спроведената постапка за пријавување на граѓани чишто записи во Избирачкиот список по извршените вкрстени и теренски проверки се спорни

записи, односно за кои има несовпаѓање на податоците за граѓаните предмет на проверки во Избирачкиот список, Скопје

Закон за измени и дополнувања на Изборниот законик, Службен весник на РМ, бр. 136/2016.

Закон за Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, Службен весник на Република Македонија бр. 159/2015.

Јавен обвинител за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, 15 март 2016 година, Извештај за активностите на Јавното обвинителство за гонење на кривичните дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите за период од шест месеци (за периодот од 15.9.2015 до 15.3.2016), Скопје.

МОСТ, 2014, Домашно набљудување на претседателските и предвремените парламентарни избори 2014 година, Скопје.

ОБСЕ/ОДИХР, 2014, Конечен извештај на Мисијата за набљудувањето на изборите, Република Македонија претседателски и предвремени парламентарни избори, 13 и 27 април 2014 година, Скопје, ОБСЕ/ОДИХР.

ОБСЕ/ОДИХР, 8 јули 2016, Република Македонија: Предвременопарламентарни избори, закажани на 5 јуни 2016 година, Варшава, ОБСЕ/ОДИХР.

Соопштение за медиуми 1.4.2016, Патоказ кон слободни избори – Постојните законски рокови вистински предизвик за прочистен Избирачки список, „Мост“, Скопје.

ЦИВИЛ, Избори 2014 г.: Дисквалификувана демократија, Скопје.

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
MACEDONIA

INFO@TRANSPARENCY.MK
WWW.TRANSPARENCY.MK
FACEBOOK.COM/TRANSPARENCYMK
TWITTER.COM/TI_MACEDONIA